

Leo de Haan, van oorsprong sociaal geograaf, maakte in 2010 de overstap van het Afrika-Studiecentrum (ASC), dat hij zes jaar leidde, naar het Institute of Social Studies in Den Haag. Gaandeweg is hij steeds meer in multidisciplinair verband gaan werken. Zijn werkterrein is ook letterlijk ruimer geworden.

Leo de Haan

Van ontwikkelings- geografie naar ontwikkelingsstudies

Samen met Ton van Naerssen en Guus van Westen heb ik jaren geprobeerd de KNAG-kring Geografie van Ontwikkelingslanden levend te houden. Langzaam glipte het door onze vingers – er was toen al een beweging gaande van ontwikkelingsgeografie naar ontwikkelingsstudies. Ik weet niet of ik daar positief over moet zijn, of bedroefd. Mijn werk bestaat steeds minder uit geografie, maar blijft interessant. Misschien zelfs wel interessanter doordat het breder wordt.

Natuurlijk blijf ik *Geografie* lezen. Zo vond ik de bijdragen van Otto Verkoren en Arie Romein over de multinodale stad heel interessant. Uitgaand van bekende modellen over de Verenigde Staten onderzoeken ze of de Latijns Amerikaanse stad er nu ook zo uitziet. Heel herkenbaar. Op het ASC kwamen we ook vaak tot de slotsom dat een ‘algemeen’ urbanisatiemodel niet werkte voor de Afrikaanse situatie. Door de toetsing in verschillende contexten krijgen modellen meer zeggingskracht; ze worden minder westers. Dat is ook de grote legitimatie van onderzoeksinstituten die op regionale basis zijn ingericht. Vaak wordt gezegd dat ze geen eigen methodologie hebben en geen theorievorming. Dat klopt deels ook wel, want dat zou betekenen dat je theorieën ontwikkelt die verschijnselen in

Afrika, op Azië of Latijns-Amerika verklaren. Alsof delen van de wereld geen relatie met elkaar hebben, of gelijkenis met elkaar vertonen: het oude Oriëntalisme. Integendeel, je wilt laten zien dat een regio specifiek is, maar tegelijkertijd ook deel uitmaakt van een wereld met algemene maatschappelijke processen.’

Botst je geografische kijk niet met andere disciplines binnen een multidisciplinair instituut?

‘Deels wel. Sommige disciplines, bijvoorbeeld antropologie, zijn sterker geneigd het unieke te benadrukken. Neem Frankrijk. Daar had je tot ver in de jaren 90 allerlei groepen onderzoekers, die gespecialiseerd waren op een klein stukje Afrika. Ieder bestudeerde een ander volk, een eigen etniciteit: Mandé, Foulani, Dogon. Ze benadrukten hoe interessant en vooral uniek ‘hun volkeren’ waren.

Dit speelt overigens ook weleens bij geografen. Ik ken mensen die al zo lang in één regio actief zijn dat ze voor hun gevoel niet

Nederlandse regio-instituten als ASC, CEDLA en KITLV zullen wellicht heel snel samengaan

anders meer kunnen. Zelf trok ik na een paar jaar Togo naar Benin, één land verder in dezelfde ecologische zone. Daar was alles compleet anders. Je probeert er dan te doorgronden hoe het komt dat in eenzelfde klimaat, met dezelfde bodems en vergelijkbare mensen de katoenteelt enorm is opgekomen en gecommmercialiseerd, terwijl die sector in Togo nauwelijks iets voorstelde. Als geograaf hoef je niet de hele wereld over, maar je moet toch op z'n minst van land naar land trekken.’

Je pleit voor comparatieve studies, hoe zie je dat voor je?

‘Je kunt bestaand onderzoek tot op zekere hoogte bij elkaar brengen als ze hun methodologie goed verantwoorden. Als onderzoek alleen gebaseerd is op etnografisch veldwerk, wordt het lastig. Dan staan de onderzoeker en zijn interpretatie zo centraal. Als ieder z'n onderzoek methodologisch stevig verantwoordt, kun je daaruit veel gemeenschappelijk halen en vergelijkingen maken.

Wetenschappelijk onderzoek voltrekt zich

Curriculum Vitae

1950: Geboren in Dordrecht

1975: Doctoraal Sociale Geografie van Ontwikkelingslanden in Utrecht

1975-1978: Docent aardrijkskunde en lerarenopleider op Curacao

1979-1999: Universitair docent/hoofddocent Sociale Geografie van Ontwikkelingslanden, Universiteit van Amsterdam

1988: Gepromoveerd aan de UvA op *Overheid en regionale integratie van de savanne in Togo, 1885-1985; infrastructuur, marktintegratie, arbeidsmigratie en de lokale bestaanswijze*

1999-2004: Hoogleraar Ontwikkelingsstudies aan de (tegenwoordige) Radboud Universiteit Nijmegen en Directeur van het Derde Wereldcentrum (later Centre for International Development Issues Nijmegen, CIDIN)

2004-2010: Directeur van het Afrika-Studiecentrum (ASC) en hoogleraar Ontwikkeling in Sub-Sahara Afrika aan de Universiteit Leiden

Vanaf 1 mei 2010: Rector van het Institute of Social Studies in Den Haag.

kanen en in het belang van de sociale wetenschappen in en over Afrika. De laatste decenia is de vraag weer meer wat Nederland eraan heeft. Wel, dat nut wordt duidelijk door alle buitenlanders die hier hebben gestudeerd. Die hebben Nederland nog steeds als referentiepunt. Zo'n netwerk van alumni werkt enorm in ons voordeel. In de toekomst zal het ASC waarschijnlijk meer voor culturele en diasporaorganisaties werken. Het centrum schonk al eerder aandacht aan de diaspora in Nederland, maar hield zich toch vooral bezig met Sub-Sahara Afrika. In de VS bestaan Afrika-studies vooral uit diasporaonderzoek, en dat geldt voor veel meer plekken op de wereld, maar dat vind ik te ver gaan.

Verliest het ASC daarmee niet aan identiteit?

'Er zijn al diverse instituten in Europa waar *areastudies* en *developmentstudies* zijn samengebracht in zogeheten *global studies*, of *globalisation studies*. Dat zijn samenvoegingen van regio-instituten. In Nederland kan hetzelfde gebeuren met bijvoorbeeld het ASC, het CEDLA (Centre for Latin American Research and Documentation) en het KITLV (Royal Netherlands Institute of Southeast Asian and Caribbean Studies). Dat zou wel eens heel snel kunnen gebeuren, vooral ook onder invloed van de beleidsmakers. Om synergie te bereiken en kosten te besparen is dit niet de meest vervelende oplossing. Er bestaat al een goed contact tussen de instellingen. Ik kan me voorstellen dat ze liever kiezen voor een vorm van samenwerking dan af te wachten totdat de minister van alles op een hoop veegt.'

Hoe gaat dat op het ISS?

'Het ISS is een groot instituut, er komen veel onderwerpen aan bod, maar de sturing van onderzoekers is nog beperkt. Zij komen binnen met een beurs toegekend op basis van een onderzoeksvoorstel. Niet het ISS bepaalt de prioriteiten, dat doet de ambassade die de beurzen toewijst in het land waar Nuffic deze heeft uitgezet. Het komt voor dat mensen met hun onderzoek tamelijk ver van de onderzoekszwaartepunten van het instituut staan en vrij solistisch moeten opereren. Wat dat betreft is de aanpak op de Nederlandse universiteiten beter: er wordt een onderzoeksvoorstel geschreven waar een aantal aio's inpassen. De verankering is groter, er is meer *feedback* en meer mensen hebben er belang bij dat hun werk iets oplevert.'

sowieso steeds vaker in grote projecten met meer disciplines. Dat nodigt uit tot methodologische afstemming. Als een instelling als het ASC dat niet doet, verliest ze aan maatschappelijke relevantie. Alle losse onderzoeken tellen niet op voor de buitenwacht. Wetenschappers weten ze misschien nog wel te plaatsen, maar er valt moeilijk een algemene discussie over te voeren. En dat moet je durven als je met de samenleving of beleidsmakers in gesprek wilt. Dan moet je grotere lijnen durven te schetsen. Je mag nuanceren, maar trends moet je echt durven onderkennen. We moeten af van de individuele interesses van onderzoekers, en gemeenschappelijke onderzoeksprogramma's uitwerken.'

Wat hebben de mensen in Afrika aan al die jaren werk van jou gehad?

'Het ASC is ooit opgericht uit Nederlands eigenbelang. Nederland was Indië kwijt en men vroeg zich af of er in Afrika niets te halen viel. Die houding is in de jaren 60 en 70 volkomen verdwenen. Het ASC werkt samen met Afri-

FOTO: RONALD KRANENBURG